

Landskapsnämndens redogörelse angående nämndens åtgärder beträffande arbetspliktslagens tillämpning i landskapet.

2 februari 1944.

Till Ålands landsting.

N:o

83

Landstinget har i skrivelse № 9 av den 16 mars 1943 till landskapsnämnden översänt utdrag ur dess protokoll för den 27 därförutgångne februari, innehållande Landstingets beslut att uppdraga åt landskapsnämnden att, i den ordning § 18 i självstyrelselagen förutsätter, söka utverka, att arbetspliktslagens tillämpning i landskapet inskränkes i enlighet med de synpunkter, som uttalas i lagutskottets såsom grund för beslutet liggande betänkande. Till skrivelsen har Landstinget bilagt en av landstingsmännen Paul E. Paulson och Wilh. Wilén till Landstinget ingiven petition om utarbetande av förslag till landskapslag beträffande arbetsplikt inom landskapet Åland samt lagutskottets förenämnda betänkande.

Till fullgörande av Landstingets berörda föreskrift har landskapsnämnden nödgats noggrant överväga, huruledes i saken borde förfaras för att ernå det mål, vartill Landstingets beslut syftar. I sådant avseende har landskapsnämnden funnit det ändamålsenligt att främst ingå till statsrådet med framställning därom, att statsrådet måtte besluta det landskapets befolkning, i den betydelse 2 § självstyrelselagen därmed avser, fritage från skyldigheten att i arbetspliktsordning utföra arbeten för försvarets räkning. Och på grund härav avlät landskapsnämnden den 24 mars 1943 en framställning till statsrådet, som här avskriven, lyder sålunda:

"Till Statsrådet.

Till Ålands landsting hade den 20 februari 1943 inlämnats en petition vari föreslogs, att landstinget ville giva landskapsnämnden i uppdrag

utarbete förslag till landskapslag beträffande arbetsplikt inom landskapet Åland. Landstingets lagutskott, vars utlåtande med anledning av petitionen inbegärdes, framhöll uti sitt betänkande av den 26 i sagda månaden att redan den omständigheten att lagen om arbetsplikt av den 22 maj 1942 stiftats i grundlagsenlig ordning syntes oförtydligt giva vidhanden, att ifrågavarande rättsgebit icke kunde hänföras under landskapsmyndigheternas lagstiftningskompetens. Genom lagen inskränktes nämligen de av grundlagen skyddade allmänna medborgerliga rättigheterna. Enär sålunda laglig behörighet för landskapet saknades att lagstifta på detta område, och riksdagen redan i grundlagsenlig ordning antagit en lag om arbetsplikt, föreslog lagutskottet petitionens avböjande.

Dock ansåg sig lagutskottet böra föreslå åtgärder från landskapsmyndigheternas sida i syfte att få lagens tillämpning inom landskapet så ordnad, att den överensstämde med andan och meningen i 27 § av lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj 1920. För ernående av detta skulle landskapsnämnden genom hänvändelse till Regeringen söka få till stånd en överenskommelseförordning, som medgäve befrielse för landskapets inbyggare att i arbetspliktsordning utföra militära arbeten.

Ålands landsting godkände vid plenum den 27 februari 1943 enhälligt lagutskottets betänkande och beslöt avböja ovannämnda petition, men gav landskapsnämnden i uppdrag att, i den ordning 18 § självstyrelselagen utsatte, söka utverka, att arbetspliktslagens tillämpning i landskapet inskränktes i enlighet med de i betänkandet uttalade synpunkterna. Detta landstingets beslut har delgivits landskapsnämnden den 18 innevarande mars.

Med anledning av landstingets berörda beslut skrider landskapsnämnden till sådan åtgärd för att tillrättalägga det påtalade förhållandet och för att stilla den oro, som allmänt råder bland befolkningen på Åland, och vilken framkallats därav, att myndigheterna på grund av rikets arbetspliktslag tvingar befolkningen att deltaga i under kriget pågående befäsningsarbeten och för att hävda den rätt, som bestämmelserna i 27 § självstyrelselagen innehåller. Denna uppfattning synes det landskapsnämnden böra motiveras, främst ur synpunkten därav, om arbetspliktslagens tillämpning på Åland kan äga rum enligt 27 § självstyrelselagen, som stadg

att Ålands inbyggare äro skyldiga att biträda vid fäderneslandets försvar genom att, i stället för fullgörande av värnplikt, fullgöra motsvarande tjänst vid lots- och fyrinrättningen. De närmare föreskrifter angående sistnämnda tjänstgöringsskyldighet, som skola utfärdas genom en speciallag efter det landstinget beretts tillfälle att avgiva utlåtande över regeringspropositionen i ämnet, hava visserligen av särskilda orsaker icke kommit till stånd, men då man måste hävda den åsikt, att den åländska självstyrelselagen såsom en undantagslag icke bör tolkas restriktivt, utar densamma fastmer, såsom varje annan lag, bör tolkas så, som syftet med varje dess stadgande kräver, och syftet med 27 § fordrar att den tolkas trångt, kan landskapsnämnden icke komma till annan uppfattning än att sagda lagrum befriar ålänningarna från vapentjänst och från arbeten, till hörande försvarsverket, såsom befästningsarbeten och arbeten i en ammunitionsfabrik.

Under förutsättning att rikets övriga medborgare i allmänhet äro underkastade arbetsplikt, synas enligt landskapsnämndens uppfattning, som i detta avseende sammangår med landstingets, ålänningarna icke vara befriade från arbetsplikt i övrigt. Och såväl under vinterkriget som under pågående krig hava landskapets inbyggare deltagit i de bördor och uppoffringar, som pålagts den civila befolkningen för trygghet av folkförsörjningen och landets ekonomiska ryggrad.

Men enär landskapets inbyggare, tryggade genom grundlag, den åländska självstyrelselagen, fast förlita sig på Regeringens goda vilja att under internationellt stormigt tid bevara de åländska konstitutionella rättigheterna oförkränkta, synes något tvång att deltaga i befästningsarbeten icke böra påläggas dem. Fördenskull och då erfarenheten ådagalagt, att ålänningar i stor myckenhet frivilligt deltagit också i dessa arbeten, synes det landskapsnämnden lämpligast och mest ändamålsenligt att anordna ifrågavarande befästningsarbeten genom anlitande av frivillig arbetskraft, som torde stå till buds.

På grund av det ovanfranhållna får landskapsnämnden vördsamt anhålla, att Statsrådet behagade fatta ett sådant beslut, att landskapet Ålands befolkning, i den betydelse 2 § självstyrelselagen därmed avser, fritages från obligatorisk arbetsplikt i den mån det gäller arbeten för försvarets

räkning."

Efter att i ärendet hava inbegärt utlåtanden av Högsta domstolen, landshövdingen i landskapet Åland, försvarsmaktens huvudstab samt chefen för Ålands arbetskraftsdistrikt har ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena i skrivelse av den 15 oktober 1943, här bilagd i bestyrkt avskrift, meddelat, att statsrådet vid samma dag skedd fördragning, med hänsyn till att 27 § lagen om självstyrelse för Åland icke kan givas en sådan tolkning, att landskapet Ålands inbyggare på grund av vore befriade från att jämlikt lagen om arbetsplikt utföra arbete, som är av vikt för landets försvar, och med beaktande jämväl av att arbetstidiga ålämningar blott i ringa antal förstädigats till försvarsväsendets arbeten, prövat rättvist förkasta landskapsnämndens ovanintagna ansökan.

Emedan landskapsnämnden, som av Landstinget erhållit uppdraget att utverka inskränkning av arbetspliktslagens tillämpning i landskapet, ansåg sig vara skyldig att till Landstinget ingiva all den utredning, som i ärendet kunde erhållas, jämte nödigt förslag, gjordes omedelbart efter erhållandet av ministeriets för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena skrivelse först muntligt hos vederbörande föredragande samt därefter skriftligen hos nämnda ministerium anhållan om att ministeriet ville till sända landskapsnämnden bestyrkta avskrifter av de ovannämnda utlåtanden vilka avgivits av Högsta domstolen, landshövdingen i landskapet Åland, försvarsmaktens huvudstab och chefen för Ålands arbetskraftsdistrikt. Men i skrivelse av den 31 december 1943 meddelade nämnda ministerium, adetsamma "i anseende till ärendets natur icke ansett sig kunna bifalla landskapsnämndens anhållan för så vitt gäller delgivning av de utlåtanden, som avgivits av landshövdingen i landskapet Åland, försvarsmaktens huvudstab och chefen för Ålands arbetskraftsdistrikt", varemot ministeriet översände besannad avskrift av Högsta domstolens utlåtande på finska språket ävensom i svensk översättning.

Högsta domstolens utlåtande, som här i besannad avskrift biläggas, är självfallet av största betydelse för ärendets i fråga avgörande. På grund av de motiv, som i utlåtandet framhållas, anser Högsta domstolen, att tjänstgöring vid lots- och fyrinrättningen enligt 27 § lagen om självstyrelse ersätter endast fullgörandet av värnplikt, men nämnda stadgande

befriar icke landskapets invånare från övriga personliga prestationer, vilka avse biträde vid landets försvar och vilka, oberoende av värnplikt, kunna med stöd av lag åläggas samtliga medborgare. Då fråga nu är om arbetsplikt i krigstid, skall beslut därom fattas i rikslagstiftningsordning, ty enligt 9 § 2 mom. 1 p. i självstyrelselagen hava rikets lagstiftande organ uteslutande lagstiftningskompetens, i den mån det gäller i krigstid oundvikliga inskränkningar i finska medborgares allmänna rättigheter. Enligt Högsta domstolens förmenande står sålunda ifrågavarande stadgande i lagen om arbetsplikt icke i strid med innehållet och meningen i 27 § lagen om självstyrelse.

Landstingets förevarande uppdrag innebär, att landskapets befolkning i överensstämmelse med andan och meningen i 27 § självstyrelselagen bleve befriad från att i om arbetsplikt stadgad ordning utföra militära arbeten. Alldenstund enligt 18 § självstyrelselagen endast å rikets allmänna förvaltning ankommande uppgifter kunna med landskapsnämndens begivande för viss tid eller tillsvidare tilldelas landskapsförvaltningen och tvärtom, fördenskull och med beaktande av Statsrådets i det föregående framhållna beslut och Högsta domstolens utlåtande, förefinnes enligt landskapsnämndens uppfattning icke möjlighet att i den ordning Landstinget åsyftat utverka, att arbetspliktslagens tillämpning i landskapet inskränkes i enlighet med de i lagutskottets ovanåberopade betänkande uttalade synpunkterna.

På landskapsnämndens vägnar:

Rikshandfär.

Arvidson

TILL STATSRADET.

Sedan landskapet Ålands landsting vid behandling den 27 februari 1943 av en den 20 i samma månad till landstinget inlämnad lagmotion, i vilken föreslogs, att landskapsnämnden skulle få i uppdrag att uppgöra förslag till landskapslag angående arbetsplikt på Åland, hade i enlighet med betänkande av landstingets lagutskott, enär ifrågavarande rättsgebit icke kunde hänföras under landskapsmyndigheternas lagstiftningskompetens, då lagen rörande detta rättsgebit inskränkte de av grundlagen skyddade allmänna medborgerliga rättigheterna, enhälligt beslutat förkasta lagmotionen samt givit landskapsnämnden i uppdrag att i den ordning, som förutsättes i 18 § lagen den 6 maj 1920 om självstyrelse för Åland, söka utverka, att tillämpningen av den i riket den 22 maj 1942 utfärdade lagen om arbetsplikt inskränktes sålunda, att landskapets befolkning i överensstämmelse med andan och meningen i 27 § självstyrelselagen bleve befriad från att i om arbetsplikt stadgad ordning utföra militära arbeten, har landskapsnämnden i brev till statsrådet av den 24 sistlidne mars anfört, att inbyggarna i landskapet Åland enligt 27 § självstyrelselagen voro förpliktade att biträda vid fäderneslandets försvar genom att, i stället för fullgörande av värnplikt, göra motsvarande tjänst vid lots- och fyrinrättningen samt att detta stadgande, tolkat i självstyrelselagens mening, befriade ålänningarna från krigstjänst och från deltagande i försvarsverkets arbeten, såsom i befästningsarbeten och arbete i ammunitionsfabriker. Myndigheterna hade likväl med stöd av förenämnda lag om arbetsplikt tvungat landskapets invånare att utföra befästningsarbeten. På grund härav och då erfarenheten ådagalagt, att ålänningarna i stor myckenhet hade frivilligt deltagit även i befästningsarbeten, och då det enligt landskapsnämndens förmenande var lämpligast och mest ändamålsenligt att utföra ifrågavarande arbeten genom anlitande av frivillig arbetskraft, har landskapsnämnden anhållit, att statsrådet måtte besluta, att Ålands befolkning skall befrias från obligatorisk arbetsplikt, i den mån fråga är om arbete till förmån för försvarsverket.

Sedan statsrådet beslutat inbegära Högsta domstolens utlåtande i saken, har ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena

i denna avsikt jämte brev av den 2 innevarande september hit översänt i ärendet tillkomna handlingar.

Med anledning härav framhåller Högsta domstolen, att till dess avgörande icke hemställts/^{sådan} meningsskiljaktighet om befogenhet, som avses i 35 § självstyrelselagen, och att fråga ej heller är om sådant fall, om vilket Högsta domstolen enligt lagen om självstyrelse är skyldig avgiva utlåtande. Högsta domstolen önskar likväl icke undandraga sig avgivande av utlåtande i förevarande ärende, men inskränker sig till att utlåta sig endast därom, huruvida lagen den 22 maj 1942 om arbetsplikt, i den mån fråga är om skyldighet att deltaga i arbete till förmån för försvarsverket, strider mot stadgandet i 27 § lagen om självstyrelse, och anför följande:

Med stöd av lagen om arbetsplikt kan arbetspliktig förordnas att utföra arbete, som är av vikt för landets försvar eller för befolkningens utkomst eller oundgängligt för upprätthållande av landets ekonomiska liv. Även enligt landskapsnämndens åsikt har skyldighet att deltaga i arbeten, vilka avse säkerställande av befolkningens utkomst och upprätthållande av det ekonomiska livet, kunnat med stöd av lagen om arbetsplikt åläggas landskapet Ålands inbyggare. Däremot anser landskapsnämnden, att landskapets invånare på grund av stadgandet i 27 § lagen om självstyrelse äro befriade från att utföra arbete till förmån för försvarsverket. I nämnda lagrum stadgas, att inbyggarna i landskapet Åland äro skyldiga att biträda vid fäderneslandets försvar genom att, i stället för fullgörande av värnplikt, göra motsvarande tjänst vid lots- och fyrinrättningen. Frågan gäller således tolkning av 27 § lagen om självstyrelse. Enligt 75 § 1 mom. regeringsformen är varje finsk medborgare skyldig att deltaga i fosterlandets försvar eller att biträda vid detsamma, på sätt härom i lag stadgas. I lagen om värnplikt åter stadgas, att varje man i Finland är värnpliktig till fosterlandets och den lagliga samhällsordningens försvar. Med stöd av stadgandet i 27 § lagen om självstyrelse äro ålänningarna befriade från värnplikt, men förutom värnplikten finnas även andra skyldigheter, vilka medborgarna böra fullgöra till förmån för försvarsverket. Tjänstgöringen vid lots- och fyrinrättningen i avsikt att biträda vid landets försvar berör endast dem av landskapets manliga medborgare, vilka annars enligt lag borde som värnpliktiga deltaga i landets försvar, och ersätter således endast fullgörandet av värnplikt, men nämnda stadgande i lagen

om självstyrelse befriar icke landskapets invånare från övriga personliga prestationer, vilka avse biträde vid landets försvar och vilka obereende av värnplikt kunna med stöd av lag åläggas samtliga medborgare. Då fråga nu är om arbetsplikt i krigstid, skall beslut därom fattas i rikslagstiftningsordning, ty enligt 9 § 2 mom. 1 punkten lagen om självstyrelse hava republikens lagstiftande organ uteslutande lagstiftningskompetens, i den mån det gäller i krigstid oundvikliga inskränkningar i finska medborgares allmänna rättigheter. Enligt Högsta domstolens förmenande stå sålunda ifrågavarande stadgande i lagen om arbetsplikt icke i strid med innehållet och meningen i 27 § lagen om självstyrelse.

Ministeriets för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena brev åtföljande handlingar bifogas härmed. Helsingfors, den 29 september 1943.

HÖGSTA DOMSTOLEN:

N.Hj. Neovius.

John Stenström

Aleksis Ekholm

Onni Heinonkoski

Matti Piipponen

/Allan Z.P.Dahlbeck.

Avskriftens riktighet bestyrker; Mariehamn, å landskapsstyrelsens registratorskontor, den 28 januari 1944.

Ex officio:

Uuno May

 registrator.

B.D. 14/18-43.

Ank. 18/10-43.

MINISTERIET FÖR KOMMUNIKATIONS-
VÄSENDET OCH ALLMÄNNA ARBETENA
Avdelningen för arbetskraftsärenden
Helsingfors, den 15 oktober 1943.
Nr H-4957/43.

T-31664.

Till Ålands Landskapsnämnd.

I skrivelse av den 24 mars 1943 har Ålands landskapsnämnd anfört, att Ålands landsting vid plenum den 27 februari samma år beslutat giva landskapsnämnden i uppdrag att, i den ordning 18 § lagen den 6 maj 1920 om självstyrelse för Åland förutsätter, söka utverka, att tillämpningen i landskapet Åland av lagen den 22 maj 1942 om arbetsplikt inskränkes i så måtto, att landskapets inbyggare bleve befriade från att i arbetspliktsordning utföra militära arbeten. I anledning härav har landskapsnämnden, hänvisande därtill, att landskapets inbyggare jämlikt 27 § lagen om självstyrelse för Åland äro skyldiga att biträda vid fäderneslandets försvar genom att, i stället för fullgörande av värnplikt, fullgöra motsvarande tjänst vid lots- och fyrinrättningen, uttalat som sin uppfattning, att sagda lagrum befriar ålänningarna från vapentjänst och från arbeten tillhörande försvarsverket såsom befsättningsarbeten och arbeten i en ammunitionsfabrik. På grund härav och då erfarenheten visat, att landskapets inbyggare i stor myckenhet frivilligt deltagit också i dessa arbeten och det sålunda vore lämpligast och mest ändamålsenligt, att anordna ifrågasvarande befästningsarbeten genom anlitande av frivillig arbetskraft, som torde stå till buds, har landskapsnämnden anhållit, att Statsrådet måtte fatta ett sådant beslut, att landskapet Ålands befolkning, i den betydelse 2 § självstyrelselagen därmed avser, fritages från arbetsplikt i den mån fråga är om arbeten för försvarets räkning.

I ärendet hava Högsta domstolen, landshövdingen i landskapet Åland, försvarsmaktens huvudstab samt chefen för Ålands arbetskraftsdistrikt inkommit med av dem begärda utlåtanden.

Vid i dag skedd föredragning har Statsrådet, med hänsyn till att 27 § lagen om självstyrelse för Åland icke kan givas en sådan tolkning, att

landskapet Ålands inbyggare på grund därav vore befriade från att jämlikt lagen om arbetsplikt utföra arbete, som är av vikt för landets försvar, och med beaktande jämväl av att arbetspliktiga ålänningar blott ringa antal förständigats till försvarsväsendets arbeten, prövat rättvis förkasta landskapsnämndens ansökan.

Jämlikt Statsrådets beslut meddelar ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena detta landskapsnämnden till kännedom.

M i n i s t e r Toivo Ikonen.

Extraordinarie föredragande Å. Roschier-Holmberg.

Avskriftens riktighet bestyrker; Mariehamn, å landskapsstyrelsens registratorskontor, den 28 januari 1944.

Ex officio:

Ume. maj Dahlblom
registrator.